

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д.А.ЦЕНОВ”

Катедра „Финанси и кредит”

Докторант Диман Христов Каранфилов
Докт. № d030222225

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ (по икономика) по докторска програма „Финанси,
парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси) на тема:

Усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС в България и Румъния

Задочна форма на докторантура по докторска програма
„Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Научен ръководител:
Проф. д-р Стоян Проданов

Свищов, 2026 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедрения съвет на катедра „Финанси и кредит“ при Факултет „Финанси“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Данни за дисертационния труд:

Брой страници – 192

Брой фигури – 13

Брой таблици – 3

Брой литературни източници – 91 (в т.ч. 45 на български език)

Брой публикации на дисертанта – 3

Защитата ще се проведе на 3.07. 2026 г. (...) от 10.00 ч. в Заседателна зала „Ректорат“ на СА „Д. А. Ценов“ и хибридно на адрес:

<https://bbb.uni-svishtov.bg/b/yc7-x2c-dtm>

Материалите по защитата са на разположение в Отдел „Докторантура и академично развитие“.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. Обща характеристика на дисертационния труд	5
1. <i>Актуалност на темата.....</i>	<i>5</i>
2. <i>Обект и предмет на изследването</i>	<i>5</i>
3. <i>Изследователска теза</i>	<i>6</i>
4. <i>Цел на дисертационния труд.....</i>	<i>6</i>
5. <i>Задачи, методология и емпирична база на изследването.....</i>	<i>6</i>
6. <i>Концептуален обхват на изследването</i>	<i>7</i>
7. <i>Съдържание на изследването</i>	<i>8</i>
II. Основно съдържание на дисертационния труд.....	11
<i>ГЛАВА ПЪРВА. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ ОСНОВИ НА</i>	
<i>ДАНЪКА ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ.....</i>	11
<i>ГЛАВА ВТОРА. АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА НА ДДС В БЪЛГАРИЯ</i>	
<i>.....</i>	12
<i>ГЛАВА ТРЕТА. ОБЩА УРЕДБА И АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА НА</i>	
<i>ДДС В РУМЪНИЯ.....</i>	15
<i>ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ПРЕПОРЪКИ</i>	
<i>ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС В</i>	
<i>БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ.....</i>	16
<i>ГЛАВА ПЕТА. РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ</i>	
<i>ПРИЛАГАНЕ НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВЪТРЕШНО</i>	
<i>ОБЩНОСТНИ ДОСТАВКИ МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ</i>	
<i>ДРУЖЕСТВА</i>	19
<i>Заключение.....</i>	21
III. Насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията	22
IV. Справка за научните и научно-приложни приноси в	
дисертационния труд.....	23
V. Списък с публикациите на докторанта	24
VI. Справка за участие на докторанта в научни форуми	25

VII. Справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България.....	26
VIII. Наукометрични показатели на дисертационния труд.....	27
IX. Декларация за оригиналност на дисертационния труд.....	28

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на темата

Данъкът върху добавената стойност представлява основен източник на приходи в съвременните данъчни системи. В България и Румъния този данък формира значителна част от бюджетните постъпления. Двете държави са членки на Европейския съюз и прилагат сходни правила при облагането. Въпреки това съществуват съществени различия в начините на администриране и контрол. Проблемът с данъчните измами и ниската събираемост засяга както България, така и Румъния. Разликата между дължимия и реално събрания данък остава значителна в двете страни. Този въпрос привлича вниманието на европейските институции и националните правителства. Необходимостта от усъвършенстване на фискалните техники е особено актуална в днешната икономическа среда.

Румъния предприе редица реформи през последните години с цел подобряване на събираемостта. Въведени бяха нови електронни системи за наблюдение и контрол на данъчните задължения. Някои от тези мерки показаха добри резултати и намалиха размера на измамите. България следи внимателно румънския опит и обмисля възможности за прилагане на сходни решения. Сравнителното изследване между двете балкански държави има важно практическо значение. То може да покаже кои техники работят ефективно в условията на региона. Обменът на добри практики между съседни страни със сходна икономическа структура е особено ценен. Резултатите от такъв анализ могат да послужат на политиците при вземане на решения.

2. Обект и предмет на изследването

На база горните аргументи и обоснована **актуалност**, за **обект** на изследването са определени системите за облагане с данък добавена

стойност в България и Румъния. **Предметът** обхваща конкретните фискални техники, процедури и механизми за контрол, чието усъвършенстване води до намаляване на измамите с ДДС и повишава приходите от данъка в централните бюджети на България и Румъния. Специално внимание следва да се отдели на електронните системи и съвременните технологични решения. Разглеждат се също така проблемите с измамите и начините за тяхното преодоляване.

3. Изследователска теза

За **водеща изследователска теза** се поставя доказването на потенциала за усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС в България и Румъния, базирано върху европейска хармонизация, национални тенденции и взаимен обмен на стоки, капитали и добри практики за превенция срещу данъчни измами.

4. Цел на дисертационния труд

Основната **цел** на настоящата дисертация е да се анализират на фискалните техники по ДДС в двете съседни страни-членки на ЕС: България и Румъния. Търсят се възможности за усъвършенстване на българската система въз основа на успешния румънски опит. Изследването цели да предложи конкретни мерки за повишаване ефективността на администрирането. Важен аспект е намаляването на административната тежест за добросъвестните данъкоплатци.

5. Задачи, методология и емпирична база на изследването

За постигане на главната цел са поставени няколко **задачи**. Първата задача е да се проучат теоретичните основи на данъка и европейската нормативна уредба. Втората задача включва задълбочен анализ на българската система за облагане и събиране. Третата задача предвижда

подробно изследване на румънския модел и въведените там иновации. Четвъртата задача обхваща сравнителния анализ и формулирането на препоръки за подобрения, вкл. по отношение на ВОД и ВОП.

Методологията на изследването съчетава различни подходи и методи на научния анализ. Използван е сравнителният метод за съпоставяне на двете национални системи. Приложен е статистическият метод за анализ на данните за приходите и събираемостта. Нормативният метод служи за изследване на законодателството и правните актове. Системният подход позволява разглеждането на данъчната система като цялостна структура от взаимосвързани елементи.

Емпиричната база на изследването включва официални статистически данни от двете страни. Използвани са данни от Националната агенция за приходите и нейния румънски аналог. Проучени са годишните доклади на Европейската комисия относно разликата при събирането. Анализирани са публикациите на Европейската сметна палата за състоянието на данъчните системи.

6. Концептуален обхват на изследването

Концепцията за провеждане на изследването е изградена логично и последователно във връзка с поставените задачи. Първата глава разглежда теоретичните основи и европейската уредба на данъка. Втората глава представя подробен анализ на българската система с нейните особености. Третата глава е посветена на румънския модел и въведените там реформи. Четвъртата глава съдържа сравнителния анализ и формулира препоръките за усъвършенстване. Пета глава представлява дълбочинно изследване с най-популярните схеми за данъчни измами по ДДС чрез използване на ВОП и ВОД, с подробен коментар за тяхното противодействие и разкриване.

Всяка глава започва с въведение и завършва с изводи, които обобщават най-важните констатации. В заключението се синтезират

основните резултати от цялото изследване. Библиографията включва използваните нормативни актове, книги, статии и електронни източници. Дисертационният труд е подкрепен с авторски публикации по материята, надлежно посочени с цитиране под линия, където стартира тяхното интегриране в основния текст на разработката.

7. Съдържание на изследването

Дисертационният труд е с общ обем 192 стандартни страници, структуриран в пет глави по следния начин:

Списък със съкращенията	6
Списък с фигурите	7
Списък с таблиците	8
Въведение	9
ГЛАВА ПЪРВА. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ ОСНОВИ НА ДАНЪКА ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ	13
Въведение към глава първа	13
1.1. Икономическа същност и принципи на ДДС	19
1.2. Преглед на нормативната уредба на ДДС в Европейския съюз – от общностна хармонизация към национални тарифни различия	24
1.3. Фискални техники при администрирането на ДДС	29
1.4. Проблеми при администрирането на ДДС - европейски опит	33
Изводи от първа глава	38
ГЛАВА ВТОРА. АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА НА ДДС В БЪЛГАРИЯ	40
Въведение към глава втора	40
2.1. Нормативна уредба и институционална рамка на ДДС в България	45

2.2. Фискални техники и процедури при администриране на ДДС	
51	
2.3. Икономически анализ на приходите от ДДС в България	55
2.4. Проблеми и предизвикателства пред органа по приходите при администрирането на ДДС в България	59
2.5. Брутната добавена стойност и бюджетните приходи от ДДС в България: иконометричен анализ за периода 2015-2024 год.	63
2.5.1. Въведение в емпиричното изследване	63
2.5.2. Теоретична рамка и преглед на литературата	64
2.5.3. Методология на изследването	65
2.5.4. Емпиричен анализ и резултати	66
2.5.5. Факторен анализ на отклоненията	73
2.5.6. Основни изводи и препоръки	76
Изводи от втора глава	80
ГЛАВА ТРЕТА. ОБЩА УРЕДБА И АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА НА ДДС В РУМЪНИЯ	83
Въведение към глава трета	83
3.1. Нормативна уредба и институционална рамка на ДДС в Румъния	
88	
3.2. Фискални техники и процедури при администриране на ДДС	
93	
3.3. Икономически анализ на приходите от ДДС в Румъния	97
3.4. Проблеми и предизвикателства в румънската система	100
Изводи от трета глава	106
ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ПРЕПОРЪКИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС В БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ	108
Въведение към глава четвърта	108

4.1. Сравнителен анализ на фискалните техники в България и Румъния	113
4.2. Иновативни фискални техники и добри практики при облагането с ДДС	118
4.3. Препоръки за усъвършенстване на системата за облагане с ДДС в България	122
4.4. Перспективи за развитие и хармонизация на фискалните техники по ДДС в България и Румъния	126
Изводи от четвърта глава	128
ГЛАВА ПЕТА. РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВЪТРЕШНО ОБЩНОСТНИ ДОСТАВКИ МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА	131
Въведение към глава пета	131
5.1. Теоретичен преглед на регулациите при вътрешнообщностните доставки по ДДС в ЕС	136
5.2. Графични схеми и казуси на данъчни измами с ДДС	141
5.3. Предложения за оптимизация на процесите, водещи до рискове за държавните бюджети от измами с ДДС при вътрешнообщностни доставки	162
Изводи от пета глава	168
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	170
ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ	178
Справка с авторски публикации по темата на дисертационния труд	188
Справка за участие на докторанта в научни форуми	189
Съответствие с изискванията на Правилника за прилагане на Закона за развитие на научния състав в Република България	190
Наукометрични показатели в дисертационната процедура	191
Декларация за оригиналност	192

II. Основно съдържание на дисертационния труд

ГЛАВА ПЪРВА. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ ОСНОВИ НА ДАНЪКА ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ

В рамките на изложението по глава първа могат да се направят следните по-важни обобщения с изводи и резултати:

- Данъкът върху добавената стойност е основен източник на приходи в съвременните икономики. Той почива на принципите на неутралност, всеобщност и облагане на потреблението. Механизмът на приспадане осигурява ефективно разпределение на данъчната тежест по веригата. Въпреки регресивния характер, данъкът се счита за ефективен инструмент на фискалната политика.
- Европейската хармонизация създаде обща рамка за облагане в държавите членки. Директивите установяват минимални стандарти за ставки, освобождавания и процедури. Системата за вътрешнообщностна търговия улеснява движението на стоки без граничен контрол. Единният пазар изисква координация и обмен на информация между националните администрации. Продължават реформите за опростяване и модернизация на правилата.
- Ефективното администриране включва качествени процедури за регистрация, деклариране и контрол. Електронизацията намалява административната тежест и ускорява обработката на данните. Рисковият анализ насочва ограничените ресурси към проблемните данъкоплатци. Кръстосаният контрол и обменът на информация повишават ефективността на проверките. Балансът между контрол и улесняване е ключов за успеха на системата.
- Данъчната празнина остава сериозен проблем във всички европейски държави. Измамите като карусела и липсващият търговец донасят

милиардни загуби на бюджетите. Организираната престъпност използва сложни схеми с участници в множество държави. Електронната търговия и цифровите услуги създават нови предизвикателства за контрола. Борбата с измамите изисква постоянно усъвършенстване на техниките и технологиите.

- Добрите практики на успешните държави показват път за подобрене на останалите. Технологичните решения като електронно фактуриране и анализ на данни повишават ефективността. Международното сътрудничество е необходимо за разкриване на трансграничните измами. Комбинацията от модерни технологии, качествени процедури и обучени кадри дава най-добри резултати. Всяка държава трябва да адаптира успешните модели към собствените си условия и възможности.

ГЛАВА ВТОРА. АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА НА ДДС В БЪЛГАРИЯ

В рамките на изложението по глава втора могат да се направят следните по-важни обобщения с изводи и резултати:

- Българската система за данък върху добавената стойност се характеризира с простота и ефективност. Единната ставка от двадесет процента (и намалените на 9% и 0%) опростяват администрирането и намалява споровете. Относително високият праг за регистрация освобождава най-малките предприятия от тежест. Законодателната рамка е приведена в съответствие с европейските изисквания. Националната агенция за приходите осигурява събирането и контрола на данъка.
- Процедурите за регистрация и отчитане са стандартизирани и предимно електронни. Регистрацията е относително лесна без задължителна първична проверка на място. Декларациите се подават електронно с автоматични проверки за грешки. Плащанията се

извършват онлайн с бързо отразяване в системата. Възстановяването следва риск базиран подход с проверки при съмнения.

- Приходите от данъка показват стабилен растеж и са основен източник за бюджета. Относителният дял в общите данъчни приходи е около тридесет процента. Данъчната празнина е сравнително ниска на около девет процента. България постига добра събираемост в сравнение с региона. Единната ставка и опростените процедури допринасят за ефективността.
- Вътрешните доставки формират най-голямата част от приходите следвани от вноса. Търговията на дребно е основен генератор благодарение на масовото потребление. Производството и услугите също дават съществен принос. Географската концентрация в големите градове отразява икономическите различия. Сезонността следва предвидими модели свързани с потреблението.
- Данъчните измами съществуват, но са в по-малък мащаб от съседните държави. Карусел схемите, фиктивни фирми и сива икономика са основните проблеми. Организираната престъпност използва подставени лица и международни вериги. Контрабандата на високорискови стоки води до загуби. Властите разкриват редовно случаи и налагат санкции.
- Предизвикателствата включват недостиг на квалифицирани кадри и необходимост от технологично развитие. Съдебната система не осигурява достатъчно бързо наказание на нарушителите. Обществената култура показва известна толерантност към укриване. Електронната търговия и цифровите услуги създават нови проблеми за контрол. Непрекъснатите усилия за подобрене са необходими за запазване на ефективността.
- Българският опит показва, че простотата на системата допринася за добра събираемост. Единната ставка намалява административната

тежест и възможностите за манипулации. Електронизацията на процесите улеснява взаимодействието и контрола. Рисковият анализ позволява насочване на ресурсите към проблемните случаи. Балансът между улесняване на бизнеса и ефективен контрол е постигнат в значителна степен.

- Изследването на взаимовръзката между брутната добавена стойност (БДС) и бюджетните приходи от данък върху добавената стойност (ДДС) в България за периода 2015-2024 година се осъществява чрез приложение на иконометрични методи. Основната задача на изследването е да се установи степента и характера на влияние на БДС като основна макроикономическа величина върху формирането на приходите от ДДС в държавния бюджет, както и да се оцени ефективността на данъчната система. В изследването се използват годишни статистически данни от официални източници, като се прилагат методи на корелационен и регресионен анализ. Проведеният емпиричен анализ установява изключително силна положителна корелация ($r = 0.9970$) между двете променливи, като регресионният модел обяснява 99.41% от вариацията в приходите от ДДС. Регресионният коефициент от 0.1004 показва, че при увеличение на БДС с 1 млн. лв., приходите от ДДС нарастват средно със 100445 лв., при статистическа значимост $p < 0.001$. Резултатите потвърждават наличието на стабилна икономическа зависимост и предоставят количествена основа за прогнозиране на бюджетните приходи. Средният ефективен данъчен процент от 10.40% показва относително стабилна събираемост на ДДС спрямо създаваната добавена стойност, с леки вариации, обусловени от икономически и данъчни фактори. Изследването има практическа стойност за фискалното планиране и оценка на данъчната политика.

ГЛАВА ТРЕТА. ОБЩА УРЕДБА И АНАЛИЗ НА СИСТЕМАТА НА ДДС В РУМЪНИЯ

В рамките на изложението по глава трета могат да се направят следните по-важни обобщения с изводи и резултати:

- Румънската система за данък върху добавената стойност е изградена според европейските изисквания. Основната нормативна уредба е съдържаща в данъчния кодекс и подзаконовите актове. Ставките са девет процента намалена, пет процента допълнително намалена и деветнадесет процента стандартна. Националната агенция за данъчно администриране отговаря за събирането и контрола. Законодателството гарантира правата на данъкоплатците и определя ясни задължения.
- Румъния въведе най-модерните технологични решения за контрол в Европейския съюз. Задължителното електронно фактуриране дава незабавен достъп до информация за всички доставки. Системата за транспортни документи контролира движението на високорискови стоки. Сплит плащането елиминира възможността за кражба на събрания данък. Интеграцията между различните системи осигурява цялостна картина на дейността на данъкоплатците.
- Приходите от данъка показват ръст през последните години въпреки намаляването на ставката. Данъчната празнина намалява значително благодарение на въведените реформи. Относителният дял на данъка в общите приходи остава стабилен около тридесет процента. Вътрешните доставки формират основната част от събираните суми. Секторният и географски анализ разкрива неравномерно разпределение на приходите.
- Данъчните измами в Румъния достигаха огромен мащаб преди въвеждането на специалните мерки. Организираната престъпност контролираше цели сектори чрез сложни схеми. Корупция сред

служители и широко разпространена сива икономика допълваха проблема. Фиктивни фирми с подставени лица служеха за издаване на невалидни документи. Транснационалният характер на измамите усложняваше разследването и наказанието.

- Комплексът от мерки срещу измамите дава видими резултати след няколко години. Електронното фактуриране и сплит плащането са най-ефективните инструменти. Специализираните екипи и международното сътрудничество разкриват организираните групи. Засилените санкции и блокирането на рискови номера възпират нарушителите. Румънският опит се превръща в пример за други държави с сходни проблеми.
- Предизвикателствата остават значителни въпреки постигнатия напредък в последните години. Необходими са продължаващи инвестиции в технологии и човешки ресурси. Борбата с корупцията трябва да бъде последователна на всички нива. Образованието и повишаването на данъчната култура са дългосрочна задача. Румъния е на прав път към европейските стандарти, но пътят все още е дълъг.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ПРЕПОРЪКИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС В БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ

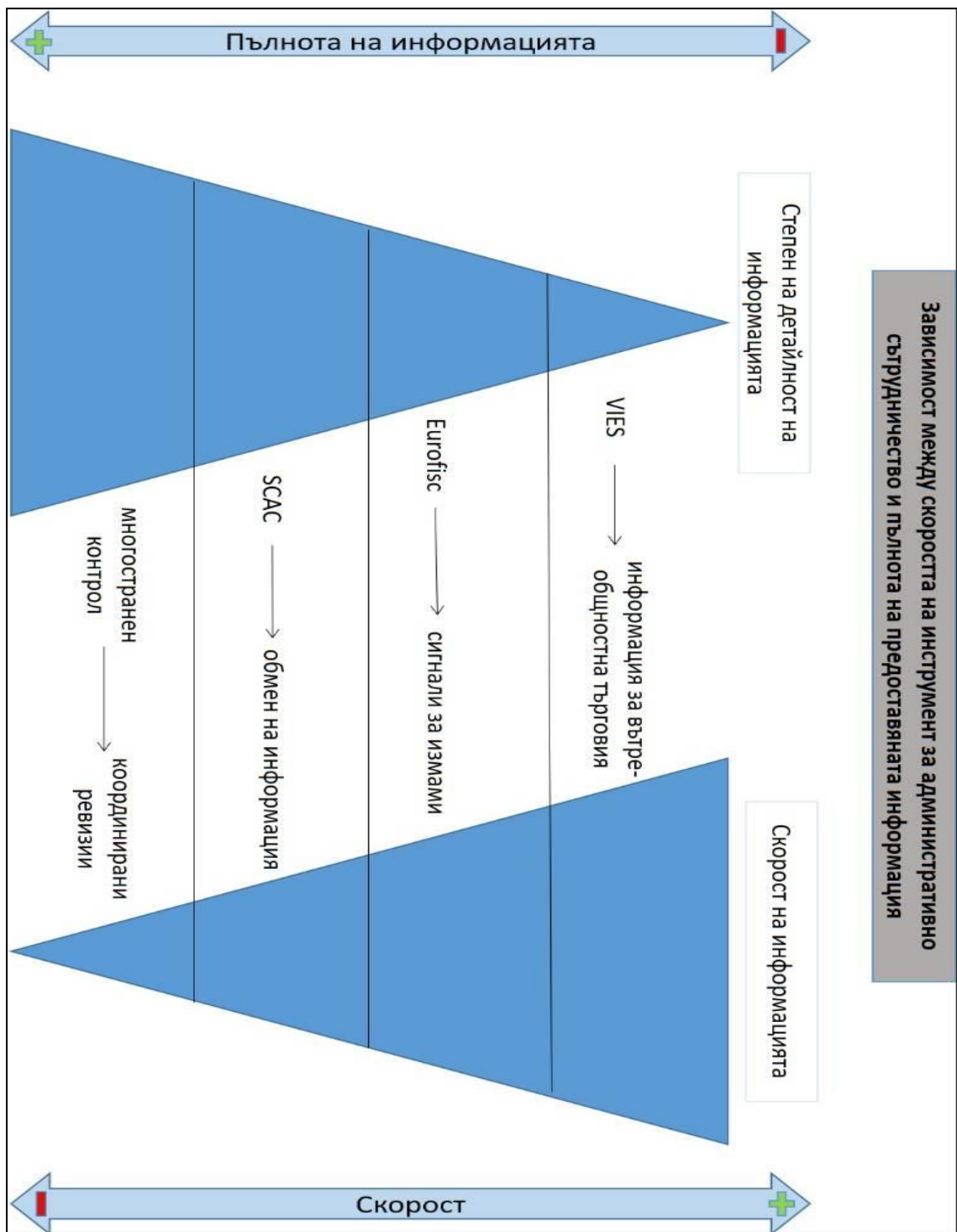
В рамките на изложението по глава четвърта могат да се направят следните по-важни обобщения с изводи и резултати:

- Сравнителният анализ разкрива съществени различия в подходите на двете държави. България залага на простота с единна ставка (и две намалени ставки) и обсъждан по-висок праг за регистрация. Румъния използва диференцирани ставки и прилага много по-строги процедури при регистрация. Румънските технологични иновации като електронно фактуриране и сплит плащане дават значителни

резултати. България може да се поучи от тези решения и да ги адаптира към собствените си условия.

- Задължителното електронно фактуриране се налага като най-ефективен инструмент за контрол. Румънският опит доказва драстично намаление на възможностите за издаване на фиктивни документи. Системата дава незабавен достъп до информация за всички доставки в реалното време. България трябва приоритетно да разработи и въведе подобна система. Постепенното въвеждане започвайки с големите данъкоплатци е препоръчителен подход.
- Сплит плащането елиминира основния механизъм за присвояване на събран данък. Механизмът осигурява постъпване на данъка в бюджета независимо от продавача. Прилагането при публични поръчки и високорискови сектори дава добри резултати. България трябва да въведе механизма поетапно започвайки с държавните поръчки. Доброволното участие насърчено със стимули може да разшири обхвата.
- Интегрираните системи за мониторинг в реално време променят парадигмата на контрола. Автоматичният анализ на данни от множество източници открива несъответствия незабавно. Изкуственият интелект и машинното самообучение повишават ефективността на откриването. България трябва значително да инвестира в технологично развитие на администрацията. Човешките ресурси също изискват подобрене чрез по-високи заплати и обучение.
- Борбата с фиктивните фирми изисква по-строга процедура при регистрация. Задължителната първична проверка на място е ефективна превантивна мярка. Блокирането на номера при основателни съмнения предотвратява използването за измами. Публичната база данни с рискови лица помага на добросъвестните да

избягват проблемни партньори. България трябва да засили мерките още на етап регистрация.

Фигура А1. Зависимост между нивото на информация и скоростта за нейното осигуряване

- Международното сътрудничество е ключово за борба с трансграничните схеми. Българо-румънската координация може да се задълбочи чрез редовни срещи и съвместни проверки. Активното участие в европейските механизми осигурява достъп до информация. Специализираните екипи трябва да разполагат с ресурси и правомощия. Регионалните инициативи могат да обединят усилията на балканските държави с общи предизвикателства.
- Дългосрочните перспективи включват пълна дигитална трансформация на администрацията. Европейските реформи на системата ще изискват значителни адаптации. България и Румъния трябва да работят заедно за защита на регионалните интереси. Повишаването на данъчната култура в обществото е процес на поколения. Устойчивото развитие изисква последователност и баланс между различните цели на политиката.

ГЛАВА ПЕТА. РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВЪТРЕШНО ОБЩНОСТНИ ДОСТАВКИ МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА

В рамките на изложението по глава пета могат да се направят следните по-важни обобщения с изводи и резултати:

- Липсата на сравнима информация и липсата на адекватни релевантни фактори, посредством които да бъдат извършвани сравнителни анализи между ефективността в борбата с измамите при вътреобщностната търговия, както между български и румънски дружества в частност, така и между държавите членки, по принцип, пречи на ефективното ѝ провеждане.
- Необходимо е предприемане на координирани действия и мерки и създаването на обща система за проследяване и установяване на

размера на из-мамите в рамките на ЕС и за всяка държава–членка поотделно, тъй като и към момента мащабите се определят декларативно. По този начин ще може да се даде реална оценка на представянето на всеки от участниците в Съюза в борбата с измамите с ДДС, а оттам до увеличаване на постъпленията в националните бюджети. Най-рационално би било създаването на единна система за ЕС, но, поради доказаната през годините на неговото съществуване административна тромавост, оптимално от гледна точка спестяване на време ще е, първо, създаване на отделни такива между две или няколко държави членки, на регионален принцип или между такива, между които има установен по-голям от средния стокооборот. За създаването биха могли да се използват съществуващи добри практики на някоя от държавите. При всички случаи е необходимо предприемане на законодателни промени, позволяващи на отделните държави–членки създаване на рамка за засилен обмен на информация между отделните приходни администрации при борбата с измамите с ДДС при извършване на вътреобщностни доставки.

- Освен това трансграничните измами с ДДС често са извършвани от международни организирани престъпни групи. Това налага приемане на общ и мултидисциплинарен подход в борбата с тях. В настоящето съществуват няколко отделни властови центрове и органи, чиито компетентност и дейност съвпадат отчасти, но не си сътрудничат изцяло и не обменят пълната информация, с която разполагат помежду си.
- Голяма част от международните измами с ДДС остават без последствия поради липсата на свързаност и взаимна последователност в юрисдикциите на отделните държави–членки при прилагането на относимите Директиви на Европейския парламент. Други Директиви и Регламенти пък не включват в обхвата си

измамите с ДДС, например Директива (ЕС) 2017/1371 (Директива (ЕС) 2017/1371, 2017) относно борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, по наказателно правен ред или Регламент (ЕС) 2017/1939 на Съвета от 12 октомври 2017 г. за създаване на засилено сътрудничество за създаване на Европейска прокуратура.

Заключение

Проведеното дисертационно изследване позволява да се потвърди основната теза, че усъвършенстването на фискалните техники е непрекъснат процес на усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС в България и Румъния, базирано върху европейска хармонизация, национални тенденции и взаимен обмен на стоки, капитали и добри практики за превенция срещу данъчни измами. Румънският опит показва, че радикални подобрения са възможни с политическа воля. Технологичните решения могат драстично да повишат ефективността на контрола. България има възможност да се учи от успехите и грешките на съседа. Адаптирането на доказаните практики ще подобри събираемостта и ще намали измамите.

Настоящото изследване постави солидна основа за разбиране на проблемите и възможностите. То предлага конкретни, обосновани и реалистични решения за подобрене. Практическата приложимост е основно достойнство на препоръките. Реализацията им зависи от политическата воля и административния капацитет. Последователността и устойчивостта на усилията ще определят успеха на реформите.

Насоките за бъдещи изследвания включват няколко перспективни направления. Проследяването на ефекта от румънските реформи във времето е важна задача. Разширяването на сравнението към други източноевропейски държави ще обогати анализа. Изследването на нагласите на данъкоплатците към предлаганите промени е полезно. Необходима е

допълнителна оценка на разходите и ползите от технологичните инвестиции. В европейски контекст двете държави само могат да спечелят от обмена на добри практики и превенцията срещу фискални нарушения и злоупотреби.

III. Насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията

Насоките за бъдещи изследвания включват няколко перспективни направления. Проследяването на ефекта от румънските реформи във времето е важна задача. Разширяването на сравнението към други източноевропейски държави ще обогати анализа. Изследването на нагласите на данъкоплатците към предлаганите промени е полезно. Необходима е допълнителна оценка на разходите и ползите от технологичните инвестиции. В европейски контекст двете държави само могат да спечелят от обмена на добри практики и превенцията срещу фискални нарушения и злоупотреби.

IV. Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Първо. Разработена е цялостна сравнителна характеристика на системите за облагане с ДДС в България и Румъния, която систематизира сходствата, различията и специфичните национални подходи при администрирането на данъка. Анализът разкрива конкретни структурни и технологични асиметрии между двете системи и предлага аналитична рамка за тяхното интерпретиране.

Второ. Извършен е задълбочен критичен анализ на румънските технологични иновации – задължително електронно фактуриране, сплит плащане и интегрирани системи за мониторинг – и е оценен техният измерим ефект върху намаляването на пропуснатите данъчни приходи от 36% през 2015 г. до около 30%, което представлява принос към познанието за ефективността на дигиталните фискални инструменти.

Трето. Формулирана е система от конкретни, практически приложими препоръки за усъвършенстване на българската система за облагане с ДДС, включваща поэтапно въвеждане на електронно фактуриране, механизъм на сплит плащане и риск анализ с изкуствен интелект, базирани на доказани практики, а не на теоретични предположения.

Четвърто. Обоснован е коеволюционен модел на българо-румънско административно сътрудничество в областта на фискалния контрол, включващ съвместни проверки, споделяне на технологични решения и регионални инициативи на балканско равнище, насочени към по-ефективно противодействие на трансграничните данъчни измами и карусел схемите.

V. Списък с публикациите на докторанта

I. Студии (1 бр.)

- 1) Каранфилов, Диман (2022). Рискове за държавния бюджет при прилагане на нулева ставка при ВОД между български и румънски дружества, Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, Брой XV - 2022 г., Книга 18 - Студии и статии, стр. 93-114, 1313-6542-книжно издание, URL: <https://almanahnid.unisvishtov.bg/title.asp?title=2925>

II. Статии (1 бр.)

- 2) Каранфилов, Диман (2026). Сравнителен анализ и препоръки за усъвършенстване при облагането с ДДС в България и Румъния, Електронно научно списание „Научен атлас“, бр. 14, ISSN 2738-7518 (под печат)

III. Научни доклади (1 бр.)

- 3) Каранфилов, Диман (2025). Брутната добавена стойност и бюджетните приходи от ДДС в България: иконометричен анализ за периода 2015-2024 год., Електронен сборник с публикации от XX-та международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и Европейския съюз: 20 години от подписването на договора за присъединяване на република България към Европейския съюз и членство в Еврозоната от 1.01.2026, проведена на 6-7 ноември 2025 г., Академично издателство УНСС, София, Стр. 201-210, ISBN, 978-619-232-968-6.

VI. Справка за участие на докторанта в научни форуми

- 1) XV-та Докторантска научна сесия, 02.12.2022 г., СА „Д. А. Ценов“, Свищов.

- 2) Двадесета международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и Европейския съюз: 20 години от подписването на договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз и членство в еврозоната от 1.01.2026“, София, УНСС, 6-7 ноември, 2025 год.

VII. Справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България

Студии: 1 бр. (самостоятелна)

Статии: 1 бр. (самостоятелна)

Научни доклади: 1 бр. (самостоятелен)

Минимален брой точки: 30

Постигнат брой точки по Показател 7 (Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове), съгл. Приложение към чл. 1а, ал. 1 от на Правилника за прилагане на Закона за развитие на научния състав в Република България с Минимални национални изисквания към научната, преподавателската и/или художественотворческата или спортната дейност на кандидатите за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности „главен асистент“, „доцент“ и „професор“ по научни области и/или професионални направления в Област 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, 3.2. Психология, 3.3. Политически науки, 3.4. Социални дейности, 3.5. Обществени комуникации и информационни науки, 3.6. Право, 3.7. Администрация и управление, 3.8. Икономика, 3.9. Туризъм

1 бр. студии x 15 т. + 2 бр. статии и научни доклади x 10 т. = 35 т.

VIII. Наукометрични показатели на дисертационния труд

№	Показател	Стойност
1	Брой таблици	3
2	Брой фигури	13
3	Общ брой стандартни страници	192
4	Използван софтуер	MS Excel
5	Литературни източници	91
5.1.	В т.ч. на чужд език	46
5.2.	В т.ч. на български език	45
6	Брой публикации на докторанта	3
7	Брой точки по Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България	35,00
8	Брой участия в научни форуми	2
9	Номер на заповед за зачисляване	
10	Дата на записване в докторантура	01.02.2022 год.
11	Срок на докторантурата	4 год.
12	Годишни атестационни оценки	Положителни
13	Дата на решение на КС за даване на ход за защита	
14	Дата на решение на ФС за разкриване на процедурата по защита	
15	Час, дата и място на публична защита	03.07.2026 год.
16	URL адрес за онлайн достъп до публичната защита, ВВВ стая „СА-КФК-Научни журита“	https://bbb.uni-svishtov.bg/b/yc7-x2c-dtm

IX. Декларация за оригиналност на дисертационния труд

Дисертационният труд в обем от 192 стр. под заглавие: *„Усъвършенстване на фискалните техники при облагането с ДДС в България и Румъния“* е автентичен и представлява собствена научна продукция на автора. В него са използвани авторски идеи, текстове и визуализация чрез графики, схеми, таблици и формули, като са спазени всички изисквания на Закона за авторското и сродните му права чрез надлежно цитиране и позоваване на чужда авторска мисъл, както и данни, включително:

1. Постигнатите в дисертационния труд резултати и изведени приноси са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.
2. Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и др. съответства на обективната истина.
3. Научните резултати, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

.....

(Докт. Диман Каранфилов)